

Nabok I. I.

Phd in economics, associate professor

National aviation university, Ukraine

PROBLEMS OF ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE AS A COMPONENT OF STATE SECURITY

Набок І.І.

Кандидат економічних наук, доцент

Національний авіаційний університет

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

The article deals with the problem of economic security of Ukraine at the present stage through the prism of macroeconomic development, internal and external threats, there are ways to improve economic security.

Keywords: *economic security, economic crisis, threats to national security*

В статті розглянуто проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі через призму макроекономічного розвитку, внутрішніх та зовнішніх загроз, пропонуються шляхи підвищення рівня економічної безпеки.

Ключові слова: *економічна безпека, економічна криза, загрози національній безпеці держави*

Глобалізаційні процеси на сьогодні стали визначальним процесом і головною тенденцією світового розвитку, а тому економічна глобалізація, як первинна стосовно інших видів глобалізації, виступає актуальною темою, оскільки вона проникає в усі сфери національної економіки, трансформуючи і економічну безпеку держав. Економічна глобалізація сприяє тому, що більш широкі можливості в залученні іноземних інвестицій отримує національна економіка (інвестиційна безпека), можливість отримання кредитів від міжнародних фінансових організацій (фінансова безпека), на міжнародному ринку товарів і послуг держава стає активним гравцем, відбувається лібералізація міжнародної торгівлі (зовнішньоекономічна безпека). Проте,

економічна глобалізація генерує й ряд негативних наслідків для стабільного розвитку держав, що веде до зростання взаємозалежності національних економік, і набуває прояву у спільності економічних відносин.

Термін «економічна безпека держави» виник під впливом глобалізації та інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків і став використовуватися на рівні міжнародних економічних відносин як сукупність окремих кількісних і якісних характеристик окремих країн. Актуальність та важливість дослідження економічної безпеки зростала через перерозподіл ринків сировини, загострення конкуренції на світових ринках, монополізацію внутрішніх ринків.

Поняття економічної безпеки держави переважно трактується як головне поняття національної безпеки, що взаємодіє з іншими складовими: політичною, інтелектуальною, інформаційною, продовольчою, фінансовою та іншими).

В сучасних умовах національна безпека держави залежить не лише від збройних сил, а й від таких факторів, як економіка країни, конкурентоспроможність, добробут громадян. На сьогодні важливе місце в політиці держав мають умови торгівлі, рух капіталів, технологій, товарів та стан і місце в міжнародній валютній системі.

На думку фахівців, економічна безпека має відповідати двом головним критеріям: по-перше, вона повинна забезпечувати економічну самостійність країни, її здатність приймати рішення у власних інтересах, які стосуються розвитку господарства, по-друге, вона повинна забезпечувати збереження вже досягнутого рівня життя населення і його подальше зростання [1].

Завершення 2014 року в Україні позначилося негативними показниками економічної динаміки. Суперечливість та неповнота макроекономічних результатів року, що закінчився змушують робити висновки про нестійкість та непередбачувані перспективи розвитку зазначених тенденцій (табл.1) [2].

Ключові макроекономічні показники розвитку України

Показники	2010	2011	2012	2013	2014
Номінальний ВВП, млрд. грн.	1082.6	1302.1	1411.2	1454.9	1623.0
Реальний ВВП, зміна у %	4.1	5.2	0.3	0.0	-3.0
Споживання, зміна у %	6.4	11.1	9.6	5.6	-8.9
Експорт, зміна у %	3.9	4.3	-7.7	-8.8	1.4
Імпорт, зміна у %	11.3	17.3	1.9	-5.9	-9.5
Дефлятор ВВП, зміна у %	13.8	14.3	8.1	3.1	17.5
Індекс споживчих цін, зміна у %	9.1	4.6	-0.2	0.5	15.0
Бюджетні доходи, % ВВП	43.3	42.9	44.5	43.6	44.5
Бюджетні видатки, % ВВП	49.0	45.6	48.9	48.1	49.3
Баланс бюджету, % ВВП	-5.8	-2.8	-4.5	-4.5	-4.8
Зовнішній борг, % ВВП	85.0	77.6	76.6	81.0	86.1
Державний і гарант. борг, % ВВП	40.5	36.3	36.6	43.5	47.4

Нині для України, окрім вирішення політичної кризи всередині країни, важливе значення мають розвиток ситуації в Євразії та стан глобальної економіки. Останніми двома роками довіра до Уряду і державних інститутів є низькою.

Показники діяльності ключових секторів економіки залишалися низькими через несприятливі зовнішні умови і зволікання з коригуванням внутрішньої політики. Інфляція сягає рівня -0.3% в середньому за рік через зниження цін на продовольчі товари, зволікання з підвищенням тарифів та фіксований валютний курс. Промислове виробництво протягом 2014 року продовжувало скорочуватись у річному співставленні на -4.7%. Загальними причинами такого спаду є:

- соціально-політичні процеси, які мають місце в країні (анексія Криму, антитерористичні операції на території східних регіонів України);
- зниження рівня економічних відносин з Російською Федерацією – одного з основних споживачів продукції українського виробництва;
- велика кількість промислових підприємств з російськими інвестиціями;
- зупинка великої кількості підприємств на території Донецької та Луганської областей внаслідок проведення АТО (повністю зруйновані понад 130 промислові об'єкти, значних пошкоджень завдано більше 650

підприємствам, зупинені промислові підприємства машинобудування, металургійної та хімічної промисловості, спад промислового виробництва складає у Донецькій області - 24,3%, Луганській - 30,0%),

- сировинна спрямованість промислового виробництва;
- високий рівень енергоємності промислового виробництва та використання застарілих технологій.

Міжнародні резерви Національного банку (НБУ) сягнули критичного рівня. Збільшився дефіцит поточного рахунку платіжного балансу до 9.2% ВВП у 2013 (з 8.2% у 2012 р.), що у поєднанні із режимом фіксованого валютного курсу призвело до падіння резервів за результатами 2014 року до рівня 2.8 місяців покриття імпорту. У 2014 році високий рівень політичної невизначеності спричинив майже 37% девальвацію гривні, що призвело подальшого скорочення резервів НБУ до рівня 2 місяців покриття імпорту [3]. Зазначені події також негативно позначилися на банківській системі, яка стикнулася з відтоком депозитів (у обсязі 13 млрд. грн. або 3.5%), потенційною проблемою є також і зростання частки непогашених кредитів. Задля стабілізації ситуації НБУ ввів низку адміністративних заходів, які, на нашу думку, є неефективними на довгострокову перспективу.

Таким чином, макроекономічна ситуація в Україні, а отже безпосередньо і економічна безпека, потребує вжиття термінових заходів, направлених на зниження цих дисбалансів, а саме більш стримувальної фіскальної політики та переходу до режиму вільного курсоутворення на базі програми співробітництва з МВФ. Після кількох років досить високого зростання внутрішнього споживання, прогнозоване зниження його динаміки у 2015 може бути суттєвим і перевищити 8%, а зниження капітальних інвестицій повинне бути не досить значним через значно низьку базу порівняння. Вільне курсоутворення повинне сприяти зменшенню дефіциту поточного рахунку. Проте це відбуватиметься в значній мірі за рахунок скорочення імпорту, тоді як збільшення експорту буде обмеженим через знижені показники економічного зростання з основними торговельними партнерами та низький попит на товари українського

виробництва. Співпраця з МВФ та іншими міжнародними фінансовими організаціями повинна покращити інвестиційні настрої в Україні та знизити вартість зовнішніх запозичень, що сприятиме стабілізації міжнародних резервів на рівні 2 місяців покриття імпорту.

У разі вжиття всі необхідних заходів, економічна безпека держави повинна покращитись вже у 2015 за рахунок підвищення бізнес-активності та збільшення іноземних інвестицій. Стабілізація макроекономічної ситуації та підвищення економічної безпеки повинні супроводжуватися впровадженням та реалізацією структурних і в подальшому призвести до економічного зростання.

Значною загрозою економічній безпеці є сповільнені темпи економічного зростання основних торгівельних партнерів, що негативно впливає на динаміку експорту. Великі обсяги зовнішнього боргу, які повинні бути погашені цього року (близько 7 млрд. доларів до кінця року) можуть значно вплинути на міжнародні резерви. Внутрішні політичні проблеми та можливі посилення напруги в регіоні може негативно вплинути на інвестиційний клімат, а отже і на рівень економічної безпеки. У випадку, якщо Росія в черговий буде обмежувати/блокувати український експорт та/або ускладнювати постачання газу, відповідно це також матиме негативні економічні наслідки. За таких умов зростання експорту у 2014 році може не відбутися взагалі, а дефіцит поточного рахунку платіжного балансу залишиться на рівні 8% ВВП, що може призвести до подальшого спаду промислового виробництва, а ВВП скоротиться сильніше ніж за нашим базовим сценарієм – його падіння може сягнути 5% у 2015.

Глибока за темпами падіння та масштабністю впливу економічна криза та наступна депресія сформували в Україні низку системних ризиків та низку «депресивних пасток», що стають на заваді відновленню стійкого економічного зростання, обмежують можливості адаптації до структурних змін, що відбуваються у світовій економіці, та сприйняття позитивних антидепресійних чинників, як тих, що надходять від світової економіки, так і тих, що пов'язані з відновленням чинників зростання на вітчизняному рівні.

Кризові тенденції, що характеризують розвиток економіки України, зумовили визначення внутрішніх загроз для економічної безпеки України як таких, що набагато перевищують небезпеку зовнішніх і можуть призвести до дезінтеграції України, до загальнонаціональних техногенних та екологічних катастроф, соціального вибуху або істотного обмеження можливостей керівництва держави щодо вирішення внутрішніх проблем і дій на міжнародній арені.

Отже, можна зробити висновок, що основними проблемами економічної безпеки України є: велике відношення сальдо поточного рахунку платіжного балансу України до ВВП; значний обсяг державного внутрішнього боргу; дефіцит державного бюджету; зростання загального обсягу державного боргу; низьке відношення обсягу державного зовнішнього боргу до ВВП; низьке проникнення страхування; велике відношення дефіциту/профіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі; низька частка підприємств, що впроваджують інновації, в загальній кількості промислових підприємств; велике природне скорочення населення. Отже, належний рівень економічної безпеки є гарантом державної незалежності України, запорукою її сталого розвитку та зростання добробуту населення.

Література

1. Губарева І. О. Діагностика загроз економічній безпеці національній економіці України / І.О. Губарева //Економіка. Управління. Інновації. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2014_1_31.pdf
2. Державна служба статистики. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Сак Т. В. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції / Т. В. Сак // Інноваційна економіка . - 2013. - № 6. - С. 336-340.